

Nr 174.

Av herr **Lindhagen** m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t. i fråga om åtgärder för fredsfrågans lösning.

Det avgörande i militärfrågan, som ägde rum vid 1914 års riksdag, var som bekant ej något uttryck för en enig uppfattning inom svenska folket och icke ens inom riksdagspolitiken. Det i riksdagen uppnådda resultatet utgjorde i sina huvuddrag den militära sakkunskapens minimifordringar för tillfället, understödda av konungamakten och högerpartiet. Det liberala partiet biträdde till sist under kvidan detta avgörande såsom sitt maximimedgivande. Åtskilliga medlemmar inom partiet gävo uttryck för sin stora misstämning över att behöva gå så långt genom att emot beslutet avgiva en slags reservation in blanko. Andra representanter, företrädesvis den liberala herremakten, anslöto sig mer eller mindre övertygat till förslaget, och mången såg måhända däri även ett minimiprogram. Dessa tre skiftningar inom liberala partiet återspeglades även inom det socialdemokratiska riksdagspartiet. Man samlade sig där kompromissvis om ett särskilt härordningsförslag, som i någon mån innefattade en minskning i de nuvarande bördorna. Flertalet såg säkerligen i detta förslag ett maximimedgivande. Några lutade dock med sina sympatier åt regeringsförslaget eller något dylikt. Åtskilliga röstade för en vid samma riksdag gjord framställning om ett målmedvetet framträdande uti den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning i dennas hela vidd och särskilt för en undersökning om möjligheten av en entent eller allians mellan de nordiska länderna för en gemensamt företagen avrustning eller med andra ord för nordens neutralisering med befrielse väsentligen från rustningsbördor.

Man menar nu på höjderna, att trots dessa skiftningar inom riksdagspolitiken, vilka motsvaras av ännu mera djupgående meningsskiljaktigheter bland folket, skall landet likväl samlas om det slutliga resultatet och så-

som det heter giva ett sken utåt av ett enigt folk. I dessa förespeglingar skall även ingå en bordläggning av alla tankar i fredsfrågan, vilka som sagt vid senaste riksdagen blevo alldeles förbisedda. Det inpräglas, att för närvarande icke ens bör snuddas vid dessa brännbara ämnen. Den svenska utrikespolitiken skall just nu bestå uti översksamhet och tystnad i riksdagen och förtegenhet hos regeringen.

Det är svårt att förstå en sådan politik. Visst är också att folket icke fattar densamma och därför på olika sätt här och var söker i brist på ledning slumpvis giva uttryck för sina översvallande känslor.

Förhållandet är dock att utrikespolitiken just nu mer än någonsin i de senare tidernas historia tilldrar sig vår uppmärksamhet. Vi äro för närvarande ytterligt medintresserade i hela världens utrikespolitik. Att under sådana förhållanden inom riksdagen iakttaga tystnad på denna punkt är så mycket underligare, som det väl tvärtom omsider gått upp för världen, att den utrikespolitiska ledningen av folkens öden icke vidare får ligga såsom hitintills företrädesvis hos dynastierna, generalerna och diplomaterna samt dessas språkrör regeringarne. Den måste vara en hela folkets tillhörighet, varav följer att ett avgörande medinflytande måste omsider tillerkännas dettas representanter, vilka hitintills anvisats en underordnad roll i dessa angelägenheter.

Den frågan står då kvar med sin uppfordran till fortsatt och omedelbart övervägande, om det svenska folket eller, vidare sett, de skandinaviska folken ej rätteligen böra nu giva uppslag till någon beslutsam handling för att komma ur det olidliga tillståndet, som *rustningsbördorna* medföra.

Spörsmålet väcktes som sagt vid 1914 års senare riksdag (motionen nr 202 i andra kammaren) och förordades i densamma en undersökning om möjligheten av en avrustning efter överenskommelse mellan de nordiska länderna. I motiven till denna framställning framhölls bland annat att de skandinaviska länderna avvecklat alla sina vanskliga mellanhavanden sins emellan och med grannarna, att de voro gamla självständiga kaukasiska länder med så kallad hög kultur samt befunno sig för sin del särskilt under hägnen av det begynnande genombrott till det slutliga erkännandet av nationaliteternas rätt, som med år 1814 begynte uti det europeiska stats-systemet. Två av länderna hade i följd därav åtnjutit en hundraårig fred och 1905 föll den sista vanskligheten. När ett sår läkes, framhölls det vidare, kommer läkningen inifrån, och den röjer sina framsteg genom att den skyddande naturliga hudbetäckningen växer till från sidorna och

småningom begränsar sårtytan, till dess denna alldeles försvinner. På samma sätt förhåller det sig med det stora sår i nationernas liv, som kallas kränkning av nationernas rätt genom krig och andra våldshandlingar. Detta sår helas icke på en gång. Organiskt läkes även det småningom, och det gäller då att befrämja och icke hindra den fulla läkningen på de delar av sårtytan, där den kan försiggå. Det framhölls, att tiden därför kunde vara inne för de skandinaviska länderna, att taga i övervägande, om de ej vore kallade och följaktligen skyldiga att taga ett nytt initiativ, som läkte såret, såvitt deras landamären angår, och därigenom även påskyndade den övriga helbregdagörelsen i världen.

Frågan är nu den, om världskriget undanryckt alla grundvalar för en sådan uppfattning. Då den förenämnda framställningen behandlades i andra kammaren, gav motionären uttryck för den åsikten, att den skandinaviska avrustningsfrågan tvärtom blivit därigenom ännu aktuellare än förut.

Det som inträffat, är nämligen endast en följd av att droppen i den europeiska militarismens giftbägare kommit att rinna över. En stor böld på den internationella samhällskroppen har spruckit, och då veta vi, att detta ofta är det nödvändiga naturliga förloppet för att komma till det stora tillfrisknandet. Man kan också uttrycka detta så, att samhällena varit belamrade med vindfällan, som fattat eld, och när denna bråte kommer bort, kan på svedjelandet sedan uppväxa rakstammiga träd. Med andra ord, våra förhoppningar samla sig mer än någonsin om förnyelsen, förnyringen. Vid ett sådant tillfälle är tiden inne för initiativen, för de banbrytande ansatserna, för sprången i utvecklingen, vilkas underlåtna begagnande efterlämnar försummade tillfällen, som ej återkomma.

Vidare bör det väl omsider blivit klart, att den väpnade freden icke betyder fred, utan krigsförberedelser, vilka till sist icke kunna utmynna i annat än sitt självändamål. Vapnen innefatta en oavlätlig uppfordran till att brukas, och väl bragta i verksamhet är det slut med rättstänkarna. Ju mera vapen, desto större fara för krigsförvecklingar.

Erfarenheten lär oss likaledes vad den väpnade neutraliteten för ett litet land innebär. Kränkes den blir landet helt enkelt krigförande makt och äventyrar att gå mot den fullständiga förintelsen. Hade Belgien icke haft någon armé, skulle dessa äventyr icke kommit över landet. Den obeväpnade neutraliteten hade uppenbarligen för detsamma varit ett vida bättre värn än den beväpnade. Det ligger i våldets natur, att det finner ett visst berättigande i sin aktion, när den överfallne själv träffat för-

anstalter att möta en sådan eventualitet med våld, och när våldsverkaren i följd härav själv får vidkännas förluster i liv och egendom, synes honom rent av ett rättsanspråk uppstått att utkräva gottgörelse i land och penningar, så långt som det behagar honom. Man må icke föreställa sig, att världskriget kunnat i någon mån utplåna det principiella erkännande av nationaliteternas rätt, som hitintills i åtskilligt har slagit igenom och såsom allt riktigt en gång skall triumfera. Snarare bör det, om alla vederbörande göra sin plikt och söka väcka opinion för saken, vara ägnat att förmå ångern över blodbadet och det dåliga samvetet att såsom ett försoningsoffer gå vidare på denna väg. Ett litet självständigt land, som stödjer sig på sin rätt utan vädjan till vapen, bör däri nu ännu mer än förut hava sitt bästa värn. Det är dock något mäktigare i alla fall, som här kommer att resa sig emot en benägenhet till våldsamt överfall i åsyn av världsoinionen, och till framställande av krav på skadeersättningar för förluster, som aldrig vållats.

I detta sammanhang bör också erinras om, att kriget redan övat en uppenbar kritik på den förmenta nödvändigheten i varje fall att ikläda vårt land så omfattande och betungande bördor, som förra året pålades landet. Undervattensbåtarnas stora betydelse och de dyrbara slagskeppens och kryssarnas betydelselöshet torde vara ådagalagd åtminstone för ett litet land, som endast skall för något föga sannolikt nödfall försvara sina kuster och ej behöver inrikta sig på att militärt behärska världshaven. Hittillsvarande befästningsanordningar synas icke heller vara så mycket att bygga på gent emot de nya förstörelseredskapen, och att befästa en stad med därav följande rätt för fienden att med de nya fruktansvärda eldvapnen beskjuta hela staden och dess civila befolkning synes i och för sig icke vara någonting annat än ett barbari. Särdeles intresseväckande är den kritik kriget synes lämnat på behövligheten av en lång övningstid. Det lär konstaterats, att de nya trupper, som från olika krigförande länder måst sändas i elden efter en övning av bara fem, sex veckor intill högst två eller tre månader äro lika dugliga som de andra trupperna för sina egentliga uppgifter. Detta skulle vara det bästa beviset för, att den långa övningstiden till större delen användes till så kallad drill och andra onödiga sysselsättningar. Det rätta synes under sådana förhållanden hava varit, att om landet skall behålla en arméorganisation, övningstiden i stället för att höjas till ett år, hade kunnat nedbringas igen till de nittio dagarna. De engelska armékårerna hava till största delen icke övats mer än högst denna tid och lära i alla fall vara fullt i nivå med de franska och

tyska trupper, som haft mycket lång utbildning. Man har till sist fått åtskillig bekräftelse på eriuringarna att den förmenta stora faran av en neutralitetskränkning av svenskt territorium i händelse av krig mellan stormakter legat mer i föreställningarna än i realiteterna.

Härtill kommer, att det fortfarande står fast, hurusom ett antagande av den nya härordningen var särdeles förhastat i och för sig just med anledning av världskrigets utbrott. Tämligen allmänt erkändes under hand, att världshändelsernas förlopp rätteligen borde avvaktas, innan man vidtog några åtgärder. Den nya apparaten kommer nämligen icke att bliva färdig till begagnande förrän efter världskrigets avslutande. Vid den tidpunkten först skulle således vara skäl upptaga frågan, då man kunde överskåda vad som rent militärt behövdes enligt de nya erfarenheterna och vad som mellanfolkligt sett kunde krävas med hänsyn till de större eller mindre utsikterna av ett långvarigt och enligt mångas förhoppningar kanske permanent fredstillstånd därefter.

Under sådana förhållanden synes det vara en förpliktelse för svenska statsmakterna emot det svenska folket, att omedelbart inställa vidare tillämpning av den nya härordningen samt överväga vad de nya rönen för att icke tala om en bättre eftertanke i allmänhet bjuda. Emellertid äro av de grunder, som ovan och förut anförts, undertecknade av den livligaste förvisningen, att tiden är inne för de skandinaviska folken att gå vida längre både för sin egen skull och i hela världssamhällets intresse. Det vore säkerligen en tidens gärning, om de nordiska folken avslutade en nordisk avrustningsallians. Det skulle för dem kunna skapa ett nytt liv om-sider, och det skulle kunna i världen bliva den snöboll, som rullar till lavin. Norden skulle få en mycket större andlig kraft och materiell utväg, att avhjälpa fattigdomen och därigenom bliva ett föredöme för andra folk och kanske göra dem så avund samma, att de även av den anledningen till sist tvingade sina styresmän att handla på samma sätt.

Den nordiska ententen och alliansen skulle emellertid icke allenast röra sig om den nordiska avrustningen, som borde vara allenast ett av de främsta uppgifterna för samförståndet. Den måste ha till syfte ett gemensamt framträdande i fredsfrågan i allmänhet och således en ny företeelse inom den europeiska politiken, där man hitills endast känt till vapenallianser.

Den offentliga diskussionen har emellertid mångenstädes förordat en utrikespolitisk samverkan allenast för uppnäendet av ett försvarsförbund. Detta synes vara att föra hela saken på avvägar. Denna tanke möter dessutom förklarliga svårigheter redan därför, att man på många håll fruktar,

att ett försvarsförbund skulle medföra förpliktelser till nya rustningar, som man icke vill vara med om, då strävandet i stället bör vara att minska eller avskaffa bördorna. Ett samråd kan dock tilläventyrs äga rum rörande användningen av den krigsberedskap, som i alla tre länderna under en tid framåt säkerligen i alla fall kommer att finnas kvar, detta dock utan förbindelser och under förutsättning, att det kan leda till nedsättningar, som på någondera sidan annars ej skulle kunnat vinnas.

Diskussionen har också sysslat företrädesvis med tanken på ett försvarsförbund allenast mellan Sverige och Norge. Här möter detta vanliga fortlöpande i ett åskådningssätt, som har sitt upphov i gamla tiders förhållanden, utan att man känner eller tager någon hänsyn till de djupgående förändringarna sedan dess i livsvärdena. Såsom motiv framhålles också den gamla fruktan för krigsfaran för Danmark från Tysklands sida, vilket borde föranleda oss i vår skandinaviska utrikespolitik att lämna Danmark åt sitt sorgliga öde. Det är visserligen sant, att utvecklingens gång är en ständig förnyelse, ett begynnande oavlatligt om igen från början. Men utvecklingens vinst bör dock vara, att dessa nya tag varje gång kunna ske från bredare utgångspunkter. Dessa tankar om ett politiskt närmande igen endast mellan Norge och Sverige, dessa skuggor utan nytt liv från en förgångnen tid, må de vila i en oåterkallelig grav. Mötet i Malmö mellan de tre ländernas konungar och utrikesministrar synes ha beseglat jordfästningen. Världspressen har därefter icke rört sig med något annat begrepp än en samverkan mellan de tre skandinaviska länderna. Måtte nu bara icke det förflutna seklets opportunistiska politik hinna frammana en gånggångare, innan den, såsom man måste hoppas, oåterkalleligen avträder från skådebanan.

I den motion, som förra året väcktes i detta ämne, ifrågasattes att den *skandinaviska ententens eller alliansens framträdande i fredsfrågan* borde ske efter följande *program*.

1:o) avrustning i allt väsentligt samtidigt i de tre länderna och efter gemensam plan, som även kan taga hänsyn till övergångsformer och uppriktthållandet av en kår tillsvidare för gränsbevakning;

2:o) en samfällid deklARATION från de tre skandinaviska länderna till övriga stater, eventuellt efter förhandlingar med de senare, däri, med avisande av varje befogenhet att träda oss för nära, meddelas, att det stora steget skett på grundvalen av rätten och samtliga staters fredsfästelser i vår tid samt för att giva ett föredöme och ett nytt fruktbart initiativ i

uppnåendet av det fredstillstånd i världen och den inre förkovran inom varje land, varpå mänskligheten väntar;

3:o) samråd mellan de tre skandinaviska folken om ett överensstämmande program för ländernas gemensamma framträdande utåt i fredsarbetet och den internationella rättsbildningen i övrigt;

4:o) samråd mellan de tre folken om överensstämmande riktlinjer för varje lands inre reformarbete med anlitande av de frigjorda arbetskrafterna och penningemedlen och särskilt ett övervägande, i vad mån en helt annan värnplikt må upprättas för att stärka det unga släktets hälsa samt utföra odlingsarbete och dylikt för att bereda rum för de fattiga i länderna.

Detta program kan också betecknas såsom *en rationell neutralisering*. Hitintills känner man ej annat än neutralisering med bibehållande av militärbördorna, väsentligen oförminskade, vilket ju i själva verket är något vanskapligt och inkonsekvent. Det steg, som nu borde tagas, är en neutralisering med ett förnuftigt innehåll, särskilt i det avseende, att den åtföljes av befrielse även från rustningsbördorna. Den förenämnda deklARATIONEN kan som sagt lämpligen förbindas med föregående förhandlingar med alla övriga makter och framföras såsom *ett nytt internationellt problem*.

Vi förstå mycket väl, att detta för många framstår i dag allena som drömmar. Men de innefatta i alla fall förhoppningar, som en gång skola bli förverkligade. Dagens utopi är morgondagens verklighet, har det blivit sagt. Ett till synes djärvt steg måste en gång tagas, och det bör finnas goda utsikter till att ett dylikt initiativ skall föra både initiativtagarne och världen i övrigt framåt.

I denna motion kommer således att påyrkas, att den svenska utrikespolitiken bör förutsättningslöst taga initiativ och intressera sig för fredsfrågan i hela dess vidd samt vidare såsom exempel bland många på ett sådant önskvärt initiativ framföra frågan om en nordisk avrustningsallians. Andra exempel på intiativ komma att beröras i andra motioner. Särdeles befogat vore att också i detta sammanhang framställa krav på ett uppskov med den nya härordningens förverkligande, men då vederbörande rest betänkligheter mot att ett sådant krav skulle under någon form kunna få framställas efter den första motionstidens utgång, få vi åtnöja oss med att inbegripa detta krav uti nedannämnda yrkande.

Med hänvisning i övrigt till den motivering, som för enahanda framställning anfördes i motionen och debatten vid 1914 års senare riksdag

ävensom motiveringen till en följande motion vid denna riksdag om nationaliteternas rätt, hemställes således,

att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte
1:o taga initiativ till ett målmedvetet framträdande
uti den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning
i hela dess vidd; helst efter samråd med de båda andra
nordiska länderna;

2:o i sådant syfte bland annat undersöka möjlig-
heten av en entent eller allians mellan de nordiska
länderna för en gemensamt företagen avrustning efter
det program, som ovan huvudsakligen uppdragits, eller
med andra ord för nordens neutralisering med befrielse
från rustningsbördor.

Stockholm den 5 februari 1915.

<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>C. Winberg.</i>	<i>Z. Höglund.</i>
<i>Magnus Bengtsson.</i>	<i>Nils Olsson.</i>	<i>C. O. Johansson.</i>
		Sollefteå.
<i>K. Skareen.</i>	<i>Rikard Eronn.</i>	<i>K. Lundberg.</i>
	<i>Ivar Vennerström.</i>	